

GLAZBENA BAŠTINA CETINSKE KRAJINE U NASTAVI GLAZBENE KULTURE

Ljubičić, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:904982>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

Odsjek: Odsjek za učiteljski studij

Studij: Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij

Predmet: Vokalno-instrumentalni praktikum

**GLAZBENA BAŠTINA CETINSKE KRAJINE
U NASTAVI GLAZBENE KULTURE**

Student:

Lara Ljubičić

Mentor:

doc. dr. sc. Marijo Krnić

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Multikulturalnost i interkulturalnost.....	2
1.1. Multikulturalnost.....	2
1.2. Interkulturalnost	3
2. Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju	4
3. Interkulturalni pristup nastavi Glazbene kulture	7
4. Cetinska krajina	9
5. Tradicijska glazba Cetinske krajine	10
5.1. Instrumentalna glazba	10
5.2. Vokalno-instrumentalna glazba.....	12
5.3. Vokalna glazba.....	12
5.3.1. Naricaljke.....	12
5.3.2. Uspavanke.....	12
5.3.3. Samačko pjevanje	13
5.3.4. Treskavice	13
5.3.5. Ojkanje.....	13
5.3.6. Pjevanje iz kape ili knjige	13
5.3.7. Rera.....	13
5.3.8. Ganga	14
6. Tradicijski napjevi Cetinske krajine	15
6.1. Tradicijski napjevi svakodnevnice	16
6.2. Vjenčanje u Cetinskoj krajini.....	19
6.3. Uspavanke u Cetinskoj krajini	23
7. Tradicijski napjevi Cetinske krajine u nastavi Glazbene kulture.....	24
8. Zaključak.....	26

9. Literatura.....	28
Sažetak	31
Abstract.....	32
Prilozi.....	33

Uvod

Nematerijalna kulturna baština je zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnoga identiteta (HMKIM, 2024).

Kao bitan dio nematerijalne kulturne baštine ističe se tradicijska glazba kojoj ćemo se detaljnije posvetiti u ovom diplomskom radu, kao i njezinoj ulozi u nastavi Glazbene kulture. Glazba je umjetnost koja se izražava sviranim i pjevanim tonovima, zvukovima, šumovima i tišinom te je jedna od najstarijih civilizacijskih umjetničkih formi (Vidulin, 2016).

U Cetinskoj krajini, prostranom teritoriju uz gornji i srednji tok rijeke Cetine u Dalmatinskoj zagori (Hrvatska enciklopedija, 2024), (tradicijska) glazba je bila dio svakodnevice, ali i raznih događaja kao što su vjenčanja ili blagdani. Kako vrijeme prolazi i dolaze nove generacije, tradicijska glazba gubi na važnosti u životu cetinskoga čovjeka i zajednice te ubrzano nestaje iz memorije zajednice.

U ovom diplomskom radu bit će prikazane pjesme koje su se pjevale na svečanim događanjima kao što je primjerice vjenčanje i pjesme koje su se pjevale dok su se obavljale svakodnevne obveze. Također, bit će priložen opis događaja i prijedlozi kako se takvi sadržaji mogu iskoristiti u nastavi Glazbene kulture, a kako bi se podučile nove generacije o običajima njihovih predaka te kako bi se sačuvala i u budućnosti njegovala tradicijska glazba Cetinske krajine.

1. Multikulturalnost i interkulturalnost

Pojam kulture predstavlja jedan od onih pojmova čije se značenje vrlo često ne dovodi u pitanje. Smatra se da je to nešto uobičajeno te da svatko može dati relevantno određenje kulture. Uspostavljanje dogovora o definiciji kulture predstavlja prvi korak u produbljivanju razumijevanja toga složenoga fenomena. Međutim, ukoliko sve nazivamo kulturom, postoji opasnost da će pojam izgubiti svoju snagu i pravo značenje (Vrcelj, 2015). Pojam kulture ima ključnu ulogu u razumijevanju pojmova multikulturalnost i interkulturalnost koji će biti opisani u ovom poglavlju.

1.1. Multikulturalnost

Multikulturalnost je javna politika koja obrazovanjem i medijima promiče interes i znanje o različitim kulturama, o njihovoj ravnopravnosti i međusobnom poštovanju. Danas je prihvaćena u većini demokratskih zemalja u školskim programima kako bi se upoznale i poštivale različite kulture i narodi u svijetu, ali i kako bi se prihvatili pripadnici manjina ili doseljenici u državi (Hrvatska enciklopedija, 2024).

„Multikulturalnost je iznikla iz liberalne misli i smatra se liberalnodemokratskim fenomenom te se o njoj najčešće razgovara iz liberalne perspektive“ (Kymlicka, 2007:97). Will Kymlicka, najpoznatiji teoretičar liberalne multikulturalnosti, uvjeren je da je liberalna multikulturalnost najbolji način za izgradnju inkluzivnoga i pravednoga društva. Smatra da se u liberalizmu dugo zanemarivala činjenica o važnoj ulozi kulture u izgradnji pravednoga društva. Kymlicki smatra da je osiguranje mogućnosti individualnoga izbora važnije od same zaštite kultura. S obzirom na to da je liberal, on pojedinca stavlja ispred zajednice i stoga svoje shvaćanje multikulturalnosti naziva liberalnim. Ističe da priznavanje prava kulturno specifičnih skupina treba omogućiti, ali ne prema njihovim uvjetima, nego samo prema tzv. univerzalističkim načelima, a to su individualna sloboda i društvena pravednost.

Multikulturalno obrazovanje ističe važnost škole koja odgaja i obrazuje pojedinca te potiče njegovu integraciju. Također, multikulturalna pedagogija se temelji na tvrdnji da društvena stvarnost ovisi o društvenim akterima koji je oblikuju (Stojanović, 2008).

1.2. Interkulturalnost

Interkulturalnost je odnos i interakcija između kultura, a interkulturalna kompetencija je sposobnost učinkovite i odgovarajuće interakcije u multikulturalnim sredinama. Ona se temelji na određenim stavovima, znanjima i sposobnostima. Smatra se da su interkulturalni stavovi od svih komponenti interkulturalne kompetencije najznačajniji i najutjecajniji za kvalitetnu interkulturalnu komunikaciju. Definiraju se kao otvorenost, znatiželja i spremnost na učenje, doživljavanje i otkrivanje različitih kultura. Također se definiraju i kao sposobnost relativiziranja vlastitih vjerovanja, vrijednosti i ponašanja (Dobrota, 2021).

Za razliku od multikulturalnosti, interkulturalnost teži suodnosu kultura u kojem one ne gube svoja posebna obilježja, ali u međusobnom dodiru stvaraju novu kulturnu sintezu (Čačić-Kumpes, 1999)

2. Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju

Naš svijet danas karakteriziraju procesi globalizacije i brze promjene u društvenom, znanstvenom i tehnološkom području. Te promjene postavljaju nove izazove odgoju i obrazovanju te zahtijevaju transformaciju i prilagođavanje obrazovnog sustava. Multikulturalna društva i suživot različitih nacionalnosti, vjera i kultura na istom geografskom području su jedan od tih izazova.

U obrazovnim institucijama svakodnevno se susreću osobe različitih vjerskih, kulturnih, nacionalnih i drugih obilježja te je potrebno organizirati suvremeno obrazovanje po načelima interkulturalnosti, ali i poticati i osigurati razvoj interkulturalnih kompetencija nastavnika. Jedan od ciljeva interkulturalnoga obrazovanja je podići svijest učenika o njihovoj kulturi, ali i prihvatiti druge kulture te ih poštovati i cijeniti.

Društvo u cijelom svijetu postaje multikulturalno što iziskuje potrebu da svi članovi nekoga društva imaju jednaka prava i mogućnosti. Uspostavljanje jednake obrazovne mogućnosti bez obzira kojoj skupini netko pripada je također cilj interkulturalnoga obrazovanja (Rajić i Sablić, 2021.). Svjesnost o različitostima, ali i o sličnostima koje dijelimo kao ljudska bića, trebala bi doprinijeti ne samo boljem informiranju i stjecanju znanja, što je ključno za oblikovanje naših vrijednosti, stavova i ponašanja, već i izgradnji jačih i kvalitetnijih odnosa među ljudima. Nerijetko se događa da različitosti u interakciji rezultiraju nerazumijevanjem i sukobima u kojima prevladavaju nejednakost, diskriminacija i segregacija, što ozbiljno ugrožava ljudsko dostojanstvo i dobrobit društva. Stoga je poštivanje kulturne raznolikosti ključni preduvjet za razvoj solidarnoga društva i jačanje društvene kohezije. To ne samo da doprinosi većoj kulturnoj raznolikosti, već i potiče napredak u društvenom i gospodarskom području.

Razmatranje o interkulturalnom odgoju i obrazovanju u prvom redu obuhvaća želju za osobnim obrazovanjem i odgojem koji potiče prihvaćanje različitosti. Interkulturalni odgoj se temelji na važnosti jedinstvenih interpersonalnih stilova u komunikaciji i ponašanju s drugima. On ne bi trebao biti privilegija odabranih pojedinaca, već karakteristika cjelokupnoga odgojnoga procesa u obitelji, školi i društvu. Nadalje, ako se pod interkulturalnim odgojem misli na odgoj za sve, onda se ne bi trebao ograničiti samo na manjinske i imigrantske skupine, već bi trebao biti izazov i za cijelo društvo (Spajić-Vrkaš, Kukoč i Bašić, 2001).

U interkulturalnom odgoju treba se posvetiti osobi kao ljudskom biću, s vlastitom prošlošću i iskustvom, kao osobi s osobnim sustavom vrijednosti koja poštuje svakoga pojedinca, bez obzira na kulturno podrijetlo. Stoga je važno razviti interakciju koja uključuje ne samo poznavanje, već i razumijevanje i poštovanje drugih.

Za uspješnu implementaciju interkulturalnosti u društvo i obrazovanje potrebna je podrška društva i države koja će sustavno promicati te vrijednosti. To uključuje razvijanje odnosa temeljenih na međusobnom povjerenju, učinkovitoj komunikaciji i dijalogu među svim sudionicima društva kao ravnopravnim partnerima, kontinuiranom učenju i razmjeni iskustava te mirnom rješavanju sukoba i aktivnoj suradnji.

Uspješnost u izgradnji kvalitetnih odnosa s osobama ili skupinama koje su kulturno različite ovisi ne samo o prethodnom iskustvu u interakciji s drugima, već i o kompetencijama pojedinaca. Pojam kompetencije je teško definirati jer ovisi o različitim disciplinama (jezik, psihologija, pedagogija, ekonomija, menadžment itd.), pristupima i kulturnom kontekstu. Etimološki, kompetencija potječe od latinske riječi „competentia“, što označava posjedovanje znanja, sposobnosti, vještina i iskustva u određenoj djelatnosti ili području (Spajić-Vrkaš, Kukoč i Bašić, 2001).

Interkulturalna kompetencija obuhvaća individualni odnos s vlastitim identitetom jer stečena kompetencija predstavlja subjektivno svojstvo svake osobe. Spitzberg (2000) ističe važnost gledanja na interkulturalnu kompetenciju s osobnoga, situacijskoga i odnosnoga stajališta. Stoga, individualni pristup uključuje aspekte interkulturalnih kompetencija koji su specifični za svaku osobu i omogućuju uspješnu interakciju s ljudima različitih kultura.

Da bi pojedinac uspješno komunicirao s drugima, potrebno je posjedovati kognitivne (npr. znanje o drugim kulturama) i afektivne dimenzije (npr. vještine upravljanja u interkulturalnim situacijama) inteligencije. Osim tih dviju dimenzija inteligencije, važno je spomenuti i pojam socijalne inteligencije. Dobrijević (2011) ističe da je socijalna inteligencija sposobnost razumijevanja drugih ljudi, motiviranja i suradnje s njima. Osobe s razvijenom socijalnom inteligencijom znaju kako izgraditi međuljudske odnose, slušati druge i organizirati grupne aktivnosti. Ove dimenzije međusobno se nadopunjuju i ovise jedna o drugoj. Kvaliteta ponašanja u specifičnoj interkulturalnoj interakciji određena je stupnjem interkulturalne kompetencije svake osobe ili grupe, koji je u velikoj mjeri određen navedenim dimenzijama. Iako se interkulturalna kompetencija pojedinca često povezuje s vještinama potrebnim za rad s

manjinama ili imigrantima, ne postoji jedinstveno stajalište o važnim dimenzijama interkulturno kompetentne osobe. Biti interkulturno kompetentan znači biti svjestan kulture drugih i aktivno sudjelovati u društvenom životu, donoseći nove ideje i prijedloge.

Da bi se postigla interkulturna efikasnost u odgoju i obrazovanju, ključno je osposobiti učitelje i odgojitelje procesom interkulture obuke i adekvatne pripreme. Bitno je osigurati da nastavnici u različitim stupnjevima (odgojno-)obrazovnoga sustava posjeduju interkulture kompetencije i svijest o raznolikosti kultura. Piršl (2002) smatra da kompetentan nastavnik mora imati kompetencije koje uključuju sposobnost verbalne i neverbalne komunikacije, duboko razumijevanje vlastite i tuđe kulture te sposobnost poštovanja, razumijevanja i prihvaćanja učenika različitih kultura. Osim toga, važno je kontinuirano nadograđivati vlastita znanja o sebi i pripadajućoj grupi te biti otvoren, fleksibilan i kreativan. Također je bitno prepoznati posljedice diskriminacije prema kulturološki drugačijima te razvijati nestereotipno razmišljanje i stavove oslobođene predrasuda.

Gertsen (1990) ističe da kompetentan nastavnik u odgojno-obrazovnom procesu treba poticati učenike na kritičko i argumentirano razmišljanje, poticati kreativnost i pronalaženje rješenja te usmjeravati njihovo mišljenje prema budućnosti. Nastavnik bi trebao posjedovati sposobnost interkulturenoga podučavanja i odgoja, potičući kod svojih učenika analizu aktualnih društvenih i političkih problema i sukoba. Kroz takav pristup kompetentan nastavnik potiče svoje učenike na aktivan razgovor koji im omogućuje upoznavanje s kulturološkim vrijednostima. Jednako tako, nastavnik bi trebao biti sposoban sagledati probleme iz perspektive učenika, uzimajući u obzir njihovo podrijetlo, dob i razinu obrazovanja. Kao kvalificirana i interkultureno kompetentna osoba, nastavnik bi trebao imati sposobnost prepoznavanja, prihvaćanja i poštivanja kako sličnosti, tako i različitosti u kulturološkim obilježjima svakoga učenika. Poštivanje prava učenika i osjetljivost na njihove potrebe pruža stvarne primjere i savjete drugim sudionicima u obrazovnom procesu o prihvaćanju i pronalaženju kompromisnih rješenja u slučaju problema.

Odgoj i obrazovanje na interkulturenoj razini zahtijeva od nastavnika ne samo posjedovanje interkulturenih kompetencija, već i stalno usavršavanje i proširivanje tih kompetencija dodatnom izobrazbom. Uz to, na razini razreda, nastavnik treba raditi na stvaranju i razvoju zajedničke razredne kulture koja će se temeljiti na poštovanju i svjesnosti različitih stilova života prisutnih među učenicima.

3. Interkulturalni pristup nastavi Glazbene kulture

U 21. stoljeću Europa se suočava s novim i sve većim izazovima u interkulturalnom i glazbenom obrazovanju zbog brze promjene kulturnoga sastava stanovništva na kontinentu. Ottu (2011) ističe da u većini velikih gradova Njemačke svako drugo dijete koje kreće u prvi razred osnovne škole ima imigrantsko podrijetlo. Stoga je interkulturalna pedagogija postala izuzetno važna grana pedagogije, s interkulturalnim učenjem kao prioritetnom zadaćom svih sudionika.

Ovo se također odnosi i na nastavu glazbe, gdje multikulturalna društva imaju priliku i potrebu obogatiti nastavu glazbe u školama (Eckstaedt, 2003). Usmjerenost isključivo na „zapadnjačku“ glazbu u glazbenom obrazovanju 21. stoljeća, u nastojanju da bude interkulturalno usklađena s razvojem globalnoga građanstva, predstavlja prepreku implementaciji interkulturalnosti u obrazovni proces. Nastava glazbe koja se isključivo fokusira na zapadnjačku umjetničku glazbu mora postati prošlost. Samo upoznavanjem različitih glazbenih tradicija s različitih kontinenata, učenici će razviti interkulturalnu kompetentnost. Kroz proučavanje različitih glazbenih tradicija svijeta, učenici razvijaju glazbenu fleksibilnost te postaju sposobni izvoditi, slušati i vrjednovati glazbu različitih glazbenih stilova (Dobrota, 2012a). Na taj način, učenici neizravno uče cijeniti i prihvaćati različite kulture i pojedince koji pripadaju tim kulturama.

Kada je riječ o interkulturalnom odgoju i obrazovanju u području glazbe, nastavnici često izražavaju zabrinutost oko izbora materijala iz različitih glazbenih kultura svijeta te mogućih poteškoća u procesu podučavanja. S jedne strane, nastavnici glazbe nastoje uključiti interkulturalne sadržaje u svoju nastavu, dok s druge strane, mnogi izbjegavaju takav pristup iz različitih razloga. Među tim razlozima su nedostatak jasnoga razumijevanja koncepta interkulturalnoga obrazovanja ili osjećaj nedostatka znanja i sigurnosti u primjenu različitih metoda podučavanja (Legette, 2003).

Učitelji danas koriste interkulturalni pristup u podučavanju glazbe kako bi učenicima predstavili raznolike glazbene tradicije, ističući etnokulturološke karakteristike, promičući razumijevanje i prihvaćanje raznolikih oblika glazbenoga stvaralaštva te naglašavajući važnost razumijevanja i cijenjenja različitih kulturnih tradicija (Anderson i Campbell, 1996).

Podučavanje tradicijske glazbe omogućuje učiteljima da mijenjaju perspektivu učenika s etnocentričnoga i pristranoga gledišta prema neutralnom te potiču razvoj kulturne svijesti,

osjetljivosti i vrjednovanja glazbe drugih kultura, posebno kroz integraciju elemenata različitih kultura u nastavu glazbe (Edwards, 1998).

4. Cetinska krajina

Cetinska krajina se geografski nalazi na jugu Hrvatske, u središnjoj Dalmaciji, okružena planinama Dinarom i Kamešnicom na sjeveroistoku, dok je na zapadu i jugozapadu omeđena planinom Svilajom, s brdima Visoštica, Mali Mosor i Runjavac. Iako obuhvaća srednji tok rijeke Cetine, naziv Cetinske krajine ne potječe toliko od same rijeke, već od hrvatske srednjovjekovne knežije Cetina, koju je u 10. stoljeću spomenuo bizantski car Konstantin Porfirogenet. U ovu regiju ubrajaju se gradovi Sinj i Trilj te općine Dicmo, Hrvace i Otok. Povijesno središte regije je grad Sinj, koje je pretežno oblikovano u 18. stoljeću, nakon što je prošlo kroz razna razaranja i turbulentna razdoblja krvavih sukoba (Soldo, 2011).

U Cetinskoj krajini ističu se tradicionalni običaji poput viteške igre Alke, gastronomskih specijaliteta poput sinjskih arambašića i rafijola te običaja Materice i Očići pred Božić. Osim toga, običaji kao što su paljenje vatre na sv. Ivana Krstitelja i tradicionalno preskakanje poznato kao Svitnjak i danas su prisutni. Ovo područje je posebno aktivno tijekom ljeta kada se održavaju razne manifestacije koje privlače posjetitelje iz drugih regija kako bi istražili bogatu kulturu Cetinske krajine. Na seoskim dernecima¹ često se prikazuju narodna nošnja i tradicionalna kola, izrađuju se opanci i predmeti od gline poput opeka. Običaj darivanja cura grotuljama² koji su nekada prakticirali mladići i danas je prisutan na dernecima.

Grad Sinj je u kolovozu tradicionalno domaćin Sajma proizvoda sela, gdje mala i srednja poljoprivredna gospodarstva s ruralnoga područja Sinja i okolice predstavljaju svoje tradicionalne domaće proizvode. Posjetitelji imaju priliku isprobati i kupiti razne prehrambene proizvode visoke kvalitete, uključujući domaće sireve, med, pčelinje proizvode, suhomesnate proizvode, vina, rakije, likere, ulja, eko proizvode i druge. Također, mogu vidjeti različite vrste tradicionalnih suvenira, ručno izrađenoga veza, uporabnih i dekorativnih predmeta te nakita od prirodnih materijala.

¹ proslava

² ogrlica izrađena od oraha

5. Tradicijska glazba Cetinske krajine

Glazba je uvijek bila pod snažnim utjecajem različitih čimbenika okoline i vremena u kojem se razvijala. Samo kratkim osvrtom na povijest glazbe potvrđuje se da je glazbeno stvaralaštvo neraskidivo povezano s općim uvjetima života i društvenom strukturom epohe u kojoj nastaje (Škunca, 1991).

Prema načinu izvođenja, tradicijsku glazbu Cetinske krajine dijelimo na instrumentalnu, vokalnu-instrumentalnu i vokalnu.

5.1. Instrumentalna glazba

U ovom potpoglavlju bit će opisana glazbala tipična za tradicijsku glazbu Cetinske krajine.

Diple (Slika 1.) su dvocjevno glazbalo s mijehom. Tijekom sviranja na diplama, svirači često improviziraju, što je kontinuitet prakse njihovih predaka. Ovo glazbalo omogućuje izražavanje mašte svirača, budući da ima spremište zraka, što omogućuje neprekidan tijek melodije bez prekida radi uzimanja daha. Naziv „diple“ potječe od litvanske riječi „dumple“, što znači mijeh te grčkoga izraza „diplos“, što znači dvostruk. Najbolji mijeh je izrađen od janjeće ili jareće kože. Da bi se spriječilo isušivanje i pucanje kože, mijeh se redovito maže mlijekom. Izrađen je od štavljene kozje ili ovčje kože, sastoji se od dulca ili kanele kroz koju se puše zrak te prebiraljke ili dipli na kojima se svira. Unutar mijeha nalaze se dva piska od trstike. Iako mjehovi s različitih područja mogu izgledati slično, razlikuju se, osobito u prebiraljci, tj. u broju i rasporedu rupica, položaju puhaljke te sitnijim detaljima i ukrasima. Vrlo je slično hercegovačkoj svirali, no razlikuje se po jezičnom pisku koji je izrađen od trske ili bazgovog drva te po tome što su cijevi mnogo bliže jedna drugoj u usporedbi s hercegovačkom sviralom (Boras, 1986).

Slika 1. Diple

Gusle (Slika 2.) su kordofono glazbalo. Na guslama se ton dobiva povlačenjem gudala preko nategnute žice, a sastoje se od zvučnoga tijela, vrata i glave. Izrađuju se uglavnom od javorova drveta, osobito onoga koje raste u kršu, jer je ono tvrde, gušće, trajnije. Preko korita (zvučnoga dijela) razapeta je koža, obično jareća, ovčja ili pak zečja. Struna gudala je od dlaka konjskoga repa, kao i struna koja ide preko kobilice. Guslar dok gusli ne smije imati na sebi dlakavo tkanje, niti u njegovoj blizini smije biti vunene odjeće, jer su slab vodič zvuka pa gusle slabo odjekuju (Boras, 1986).

Slika 2. Gusle

5.2. Vokalno-instrumentalna glazba

Najčešći oblik vokalno-instrumentalne glazbe u Cetinskoj krajini je bila pjesma uz gusle. U svakom mjestu Cetinske krajine većina je ljudi znala svirati gusle. Tekstovi napjeva bili su raznoliki, obrađivali su aktualne ili prigodne političke i društvene teme, događaje iz prošlosti te ponekad i šaljive ili satirične motive.

Stihovi su često bili u rimovanom desetercu. Guslar je pjevao uz pratnju gusala, istovremeno izražavajući karakter teksta svojim izrazom lica. Pazilo se na jasan izgovor i smisao teksta kako bi se potaknulo zanimanje slušatelja. Iako se ovaj način izvođenja na prvi pogled čini jednostavnim, jako je malo je guslara, što je značajka koja se proteže kroz povijest do danas. Manje vješti guslari često su pjevali samo za obitelj, rodbinu i prijatelje.

Prije Prvoga svjetskoga rata, pjevanje uz gusle počinje se širiti i u gradove, gdje se može čuti i u kavanama te gostionicama u manjim mjestima dalmatinskoga zaleđa. Guslar, koji istovremeno pjeva i svira, nalikuje starogrčkom rapsodu. Kroz stoljeća, imao je značajnu ulogu u očuvanju nacionalnoga morala i svijesti te očuvanju nacionalne kulturne baštine. Važan poticaj za pjevanje uz gusle u Cetinskoj krajini bile su Guslarske večeri koje su se održavale u Sinju 1949. i 1950. godine, a organizirao ih je narodni pjesnik Nikola Sikirica iz sela Jabuka pokraj Trilja. Cilj tih večeri nije bio natjecanje za najboljega guslara, već širenje popularnosti pjevanja uz gusle (Bezić, 1981).

5.3. Vokalna glazba

U ovom potpoglavlju bit će opisani oblici vokalne glazbe u Cetinskoj krajini.

5.3.1. Naricaljke

Naricaljke se najčešće izvode solistički, ali može naricati istovremeno više osoba. Izvode ih samo žene, jer muškarci „ne žale“. Naricaljke su se izvodile na pogrebima, a žene narikače su tri mjeseca nakon ukopa odlazile žaliti na pokojnikov grob jednom ili dva puta tjedno.

5.3.2. Uspavanke

Svrha uspavanke je uspavati dijete. Ona je svugdje ista, bez obzira na kojem geografskom području se izvodi. Ona mora biti monotona, a broj ponavljanja je velik kako bi bolje uspavala dijete.

5.3.3. Samačko pjevanje

Bezić (1967, 68) kaže da samačko pjevanje ne označuje oblik pjevanja, nego da ono može biti „solističko treskanje, solistička čobanska pjesma ili neka opet na neki treći način solistički izvedena pjesma“.

5.3.4. Treskavice

Bezić (1967) je treskavice opisao kao vokalne oblike u kojima se pjesma izvodi punim glasom. Može ga izvoditi pojedinac samostalno ili uz pratnju drugoga glasa. Naziv treskavice je uglavnom označavao muško izvođenje pjesme, a vojkavice žensko izvođenje pjesme.

5.3.5. Ojkanje

Ojkanje ima više naziva, ovisno o kraju u kojem se izvodilo npr. orcanje, grgašnje, grotkanje i sl. U ojkanju se glasom izvode brza tremola, najčešće na vokalu *o* ili na slogu *oj* (Bezić, 1967).

5.3.6. Pjevanje iz kape ili knjige

Pjevanje iz kape ili knjige je pjevanje duljih pripovjednih pjesama, ali bez instrumentalne pratnje. Naziv je dobilo po tome što pjevač drži u rukama knjigu ili kapu dok pjeva. Pjevač ništa ne čita iz knjige nego je drži zatvorenu u rukama kako bi mu pomogla da se bolje koncentrira tijekom pjevanja. Ove pjesme su bile ljubavne tematike (Boras, 1986).

5.3.7. Rera

„Kad Sinjani zapivaju rere, jedan piva, a drugi se dere“, ovaj popularni izraz bio je dobro poznat u cijeloj Cetinskoj krajini. On savršeno opisuje glazbeni oblik rere, gdje obično sudjeluju tri pjevača, od kojih jedan vodi glavni vokal, dok ga druga dvojica prate pratećim glasovima. Prateći glasovi često idu u unisonu s vodećim pjevačem. Osim slogova „re-re“, prateći glasovi mogu koristiti i druge slogove ili samoglasnike poput „o“ i „e“. Naziv „rera“ potječe iz vremena kada su Sinjani često pjevali u vlaku Split – Sinj. Zbog spore vožnje vlaka uzbrdo ta ruta dobila je nadimak „rera“. Rera je i danas popularna glazbena forma, posebno zbog stihova koji su obično pisani u desetercima. Izvodi se s puno glasa, jakosti i intenziteta, pri čemu prateći glasovi prate vodeći glas (Bezić, 1967).

5.3.8. Ganga

Danas ganga predstavlja najpopularniji oblik narodnoga glazbenoga izražavanja te je istovremeno najreprezentativniji oblik autohtone folklorne glazbe većega dijela područja središnje dinarske zone. Podrijetlom iz ruralnih okružja, stanovnici dalmatinske Zagore, Hercegovine i susjednih područja Bosne rado je izvode. S obzirom na veliku migraciju stanovništva u prošlosti, ganga je postala sveprisutna i u urbano-ruralnim te urbanim sredinama.

Većina istraživača tvrdi da potječe iz Imotske krajine, posebno iz Imotsko-bekijskog polja, što potvrđuju i mnogi lokalni izvori. Iako su neki stanovnici, poput onih iz Ljubuškog i okolice, svjedočili o dolasku gange iz Dalmacije, iz Imotske krajine preko Posušja i Bekija, mnogi naglašavaju da nije svaka ganga ista te da postoji „dobra“ i „loša“ ganga. Ganga predstavlja simbol regionalnoga, a u konačnici i nacionalnoga identiteta (Boras, 1986).

6. Tradicijski napjevi Cetinske krajine

Tijekom stoljeća, tradicijska glazba je evoluirala kroz proces usmene predaje. Ona predstavlja umjetnost raznih, uglavnom manjih skupina ljudi koji su se međusobno poznavali i komunicirali usmeno, bez posrednika. Tradicijska glazba je više bila prisutna u seoskim sredinama nego u gradskim. S obzirom na to da je do 20. stoljeća većina stanovništva na selu bila nepismena, tradicijska glazba se prenosila usmenom predajom. Povezana je s nacionalnom kulturom i uglavnom je bila nekomercijalna. Pratila je svakodnevne događaje poput vjenčanja, krštenja, pogreba i ostalih proslava. Neke od tradicijskih pjesama označavale su godišnje cikluse i vjerske obrede, kao što su Uskrs i Božić (Begić i Šulentić Begić, 2017).

Danas se tradicijska glazba rijetko izvodi i sve manje je prisutna u suvremenom životu pojedinca, što rezultira nedovoljnim poznavanjem iste. U Republici Hrvatskoj, tradicijska glazba se održava i izvodi kroz kulturno-umjetnički amaterizam, koji je iznimno aktivan i ima ključnu ulogu u očuvanju tradicije putem brojnih kulturno-umjetničkih društava i folklornih manifestacija (Drandić, 2010). Također, tradicijska glazba je prisutna u medijima putem tematskih radio i televizijskih emisija, kao i na internetskim portalima koji promiču njezino očuvanje.

Drandić (2010) ističe da je glazba proizvod svake kulture te da posebno tradicijska glazba ima ključnu ulogu u očuvanju kulturne baštine i identiteta. Tradicijska glazba ne samo da čuva naslijeđe, već i potiče stvaranje novih kulturnih oblika kroz kombinaciju s tradicijom.

Iako je geografski ograničena, Hrvatska je izuzetno bogata kulturnom tradicijom koja je nastala pod utjecajem različitih kultura. Tijekom povijesnih migracija, Hrvati su donijeli sa sobom raznovrsne elemente kulture i običaje iz različitih regija. Kada su se naselili na područja gdje danas žive, susreli su se s drugim narodima čiji su običaji i način života postepeno postajali dio njihove kulture. Kroz povijest, dolaskom i naseljavanjem drugih naroda na prostorima naseljenim Hrvatima, način života se neprestano mijenjao.

6.1. Tradicijski napjevi svakodnevnice

U prošlosti pjesma je bila dio svakodnevnice stanovnika Cetinske krajine. Kada bi vodili životinje na ispašu, vijali žito³ ili nosili drva, vrijeme je brže i lakše prolazilo uz pjesmu.

*Suvo drvo zelenoga pita
kud se momak oženjeni skita.*

*Ko je reka da je ljubav dobra
mene moja dotrala do groba.*

*Moj dragane priko polja priđi
poljubi me pa opet otiđi.*

*Vidiš dragi ovo suvo drvo
kad procvati tvoja ću se zvati.*

*Sjaj mjeseče lako ti je sjati
meni nije u matere stati.*

*Grlo moje barabinsko zvonice
Kad zazvoni sve barabe skloni.*

*Od ljubavi nije umra niko
od nas dvoje oće jedno diko.*

*Sve se more na valove dalo
kud je moje zlato putovalo.*

*Dođi dragi di si dolazija
ako ljubav nisi pogazija.*

³vijanje žita - odvajanje sjemenki pšenice od kukolja i stabljike

*Mene moji za nedraga daju
čini mi se ka da me prodaju.*

*Svekrvice nerođena mati
očeš li me nevjesticom zvati.*

*Vedro nebo okolo šareno
dođi dragi di ti je rečeno.*

*Ja malena, suknjica šarena
svaka šara po tri momka vara.*

*Svekrvice ja ti zla ne želim
živa legla, mrtva se otegla.*

*Svekrva mi gora nego drača
sinoć me dovela do plača.*

*Svekrvice ime ti je Manda
kad ja dođem moja je komanda.*

*Da su cure ko na nebu zvijezde
svi bi momci bili zvijezdolovci.*

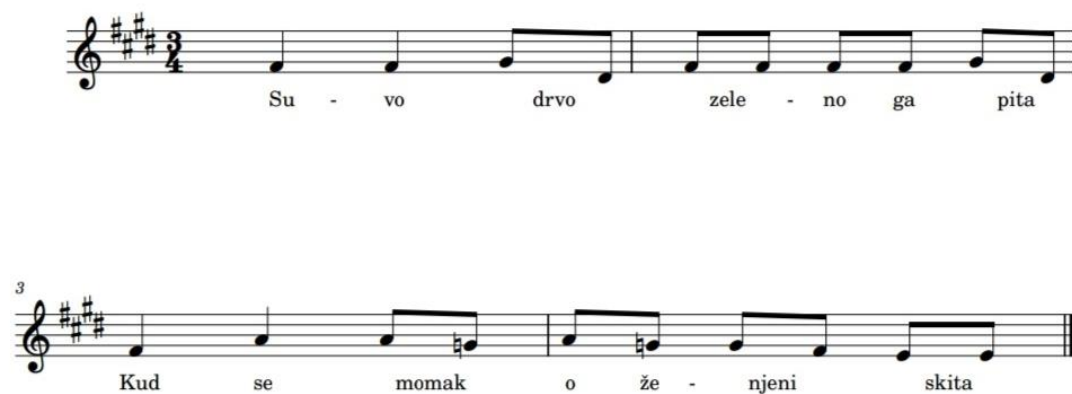
*Da su momci na špakeru lonci
sve bi mile kuvarice bile.*

*Sve bi sve bi samo jedno ne bi
moj dragane virovala tebi.*

Kazivačica: Dragica Golem

Analizom ovih pjesama možemo vidjeti da su sve spjevane u dvostihu. Oba stiha imaju po 10 slogova, a skoro svaka pjesma ima i rimu (mati-zvati, drača-plača, daju-prodaju, Manda-komanda, dolazija-pogazija, sjati-stati, pita-skita, dobra-groba, priđi-otiđi, niko-diko).

Sve su se pjesme izvodile na istu melodiju. Zvučni zapis napjeva nastao je u siječnju 2024. godine. Načinila ga je Lara Ljubičić, a kazivačica je bila Dragica Golem. Transkripciju napjeva načinila je Lara Ljubičić (Slika 3.).

Slika 3. Notni zapis tradicijskoga napjeva svakodnevnice

6.2. Vjenčanje u Cetinskoj krajini

Na nedjeljnoj misi, tri tjedna prije vjenčanja, župnik bi pročitao napovijed o sklapanju braka momka i djevojke. Mladenka je morala presti⁴ ovčju vunu i isplesti suknene (pletene) čarape za svakoga člana mladoženjine obitelji. U četvrtak, tri dana prije vjenčanja, išle su skrinje⁵ koje je mladenka zajedno s majkom morala pripremiti. Po skrinje su dolazili mladoženjini svati i kada bi ih donijeli u njegovu kuću, svekrva i susjede su morale pregledati što je sve mlada donijela.

Na dan vjenčanja mladoženjini svati bi krenuli po mladu tijekom jutra. Najčešće su mladenci bili iz istoga sela pa bi se išlo pješice, a ako nisu bili iz istoga sela onda se išlo karom (kočijom). Mladoženjini svati su se nazivali jenge (Slika 7.), a djevojke koje su bile s mladenkine strane zvale su se pirničarke (Slika 6.). Kod mladenke bi svi zajedno ručali i nakon toga išli u crkvu na obred vjenčanja. Obred vjenčanja je bio samo nedjeljom u popodnevnim satima. Stari svat je bio glavni u predvođenju svatova, on je odlučivao kada se gdje ide. Stari svat je najčešće bio mladoženjin ujak.

Nakon obreda vjenčanja svati idu u mladoženjinu kuću gdje se nastavlja zabava. Po dolasku u kuću, nevjesta je morala baciti okićenu jabuku preko krova kuće, a djeca bi se natjecala tko će je uhvatiti. Okićena jabuka je bila jabuka na koju je nevjesta morala zakačiti suhe smokve i orahe. Zatim bi večerali nakon čega se nastavlja zabava sve dok stari svat ne kaže da je kraj. Igrala su se kola i pjevalo se, a u prvom kolu bi bila svekrva kojoj su svati kidali traveršu (pregaču) nakon čega bi joj nevjesta morala skinuti staru iskidanu traveršu i staviti novu koju je ona isplela.

⁴ predenje – proces stvaranja niti od vune

⁵ skrinje – posteljine, plahte, deke i ostala oprema za novi dom

Sljedeće pjesme (Slika 4.) izvodile su se dok se plesalo kolo kod mladoženje nakon crkvenoga obreda vjenčanja.

*I rašeto srce ima nevista se sviđa svima
Oj nevisto biraj para da vidimo da li valja
Cipele ćeš poderati para nećeš izabrati
Uskolo iskola selit možeš
Iskola ako nećeš nikoga
Sad se vidi sad se zna ko je koga odabra*

*Kolo igra kolo igra u dvadeset i dva
I u njemu i u njemu lijepa snaša igra
Kako snaša, kako snaša lijepo usne ima
Da me hoće da me hoće poljubiti s njima
Volija bi, volija bi neg carevo blago
Ljubi snašo ljubi snašo koga ti je drago*

Kazivačica: Dragica Golem

The image shows three staves of musical notation in G major (one sharp) and 4/4 time. The first staff contains the first four measures of the melody, with lyrics: "I rašeto srce ima nevista se sviđa svima oj nevisto biraj para da vidimo da li valja". The second staff starts at measure 5 and contains the next four measures: "cipele ćeš poderati para nećeš izabrati us - kolo isko - la selit možeš isko - la". The third staff starts at measure 9 and contains the final three measures: "ako nećeš niko - ga sad se vidi sad se zna ko je koga o da - bra".

Slika 4. Notni zapis tradicijskoga napjeva za vjenčanje 1

Kolo igra kolo igra u dva - deset i - dva
 5 I u njemu i u njemu lijepa snaša i - gra
 9 Kako snaša kako snaša lijepe usne i - ma
 13 Da me hoće da me hoće po - lju - biti s njima
 17 Voli - ja bi voli - ja bi neg ca - revo bla - go
 21 Ljubi snašo ljubi snašo koga ti je dra - go

Slika 5. Notni zapis tradicijskoga napjeva za vjenčanje 2

Slika 6. Nevjesta i pirničarke

Slika 7. Nevjesta igra kolo s jengama

6.3. Uspavanke u Cetinskoj krajini

U ovom potpoglavlju navedeni su tekstovi uspavanki koje su se izvodile u Cetinskoj krajini.

*Pile moje maleno, oko vrata šareno,
spavaj, spavaj zlato milo,
babino si desno krilo.*

*Spavaj, spavaj zlato moje
evo kraj tebe majke tvoje.
Anđeli će s neba doći
čuvat će te cijele noći.*

*Spavaj, spavaj milo moje
anđeli te s neba poje.
Tvoje lice blago, milo
majci uvijek radost bilo.*

*Spavaj, spavaj moj ljiljane mali
Cilu noć te anđeli čuvali.
Pivali ti lipu uspavanku
Da poštuješ i oca i majku.*

Kazivačica: Anđelka Vugdelija, 17.01.1995 – članica Udruge za očuvanje Cetinskog kraja –
Sinj

7. Tradicijski napjevi Cetinske krajine u nastavi

Glazbene kulture

Glazba je proizvod svake kulture, a posebno je tradicijska glazba ključna za očuvanje kulturne baštine i razvoj kulturnoga identiteta. U konačnici, ona potiče nastanak novih oblika kulture kombinirajući tradiciju, što predstavlja prijelaz iz monokulture u multikulturu. U multikulturnim zajednicama, tradicijska glazba igra važnu ulogu u interkulturnom obrazovanju, gdje se interkulturene kompetencije učenika razvijaju kroz međusobno uvažavanje i razumijevanje različitih kultura.

Svaki čovjek bi trebao (u)poznavati tradicijsku glazbu kao dio prošlosti vlastitoga i drugih naroda. Zbog svoje jednostavnosti, tradicijske pjesme i brojalice mogu biti primijenjene u školskim ustanovama. Također, djecu možemo upoznati s tradicijskim običajima i nošnjama. Upoznavanje tradicijske glazbe vodi se po načelu zavičajnosti.

Glazba kao dio kulturnoga i tradicijskoga stvaralaštva jednoga naroda može biti snažno sredstvo upoznavanja, prihvaćanja, poštivanja i boljega razumijevanja drugih. Upoznavajući različite glazbene tradicije, djeca će upoznati različite kulture te tako razvijati toleranciju i poštivanje prema vlastitoj kulturi i ostalim kulturama (Šulentić Begić, Begić, 2017).

Glazba, kao neizostavan dio svih kultura diljem svijeta, igra ključnu ulogu u poticanju skladnoga i cjelovitoga razvoja učenika. Tradicijska glazba ima ključnu ulogu (i) u oblikovanju identiteta učenika. Pored stjecanja znanja, upoznavanje tradicijske glazbe ima značajan utjecaj na širenje glazbenih preferencija učenika prema različitim žanrovima te potiče razvoj kulturne i nacionalne svijesti učenika (Škojo i Sesar, 2018).

U nastavi Glazbene kulture, tradicijska glazba se integrira kroz raznolike aktivnosti. Fleksibilnost kurikuluma pruža učiteljima brojne mogućnosti za kreiranje sadržaja u kojima mogu, u skladu s vlastitim kompetencijama i kreativnošću, uvrstiti tradicijsku glazbu. Upoznavanje tradicijske glazbe najčešće se ostvaruje kroz aktivnosti pjevanja i slušanja. Učenici imaju priliku upoznati hrvatsku tradicijsku glazbu te ju uspoređivati sa zapadnom klasičnom glazbom, što potiče razumijevanje značajnih razlika te razvoj svijesti o nacionalnom i vlastitom identitetu. Kroz ovaj proces, učenici ne samo što razvijaju toleranciju prema različitostima, već i promiču svoje interkulturene stavove (Dobrota, 2018).

Učitelji bi se trebali informirati o tradicijskoj glazbi Cetinske krajine kako bi je mogli implementirati u svoju nastavu. Danas su lako dostupni razni izvori u kojima se može naći mnogo tradicijskih pjesama i običaja. Zadatak učitelja je da osmisli na koji način će djeci prikazati tradicijsku glazbu te ih zainteresirati za proučavanje iste. Postoje razni videozapisi, audiozapisi koje učitelj može pustiti djeci, a nakon što su poslušali ili pogledali mogu naučiti te pjesme. Također, kola koja su se igrala i pjesme koje su se izvodile uz njih učenici mogu zajedno s učiteljem naučiti i izvesti na školskoj predstavi. Postoje razni načini na koje se djecu može podučiti o tradicijskoj glazbi Cetinske krajine, potrebna je samo učiteljeva želja i motiviranost za proučavanje te glazbe i zatim podučavanje djece.

8. Zaključak

Kroz čitavu povijest čovječanstva tradicija je imala izuzetnu važnost kako za pojedinca, tako i za društvo u cjelini. Na području Cetinske krajine se prenose brojna znanja, vjerovanja i običaji s jedne generacije na drugu. Mlađe generacije trebaju nastaviti njegovati tradiciju preuzimajući neke ustaljene običaje iz prošlih vremena kako bi se osiguralo da tradicija ne izumre. Glazba, kao sastavni dio kulturnoga i tradicijskoga naslijeđa, može biti snažno sredstvo za upoznavanje drugih naroda, razvijanje razumijevanja i poštovanja prema različitim kulturama, što je u današnjem multikulturnom društvu izuzetno važno.

Vrtići i škole, kao centri obrazovanja i odgoja, trebaju interkulturnim odgojem i obrazovanjem doprinijeti razvoju interkulturnih kompetencija kod djece. Glazba, kao takva, također može imati značajan utjecaj na razvoj osobnoga identiteta koji je povezan s poštivanjem različitosti. Kroz upoznavanje različitih glazbenih tradicija, djeca se upoznaju s različitim kulturama te stječu toleranciju prema kulturnoj raznolikosti.

Rojko (2012) ističe da otvoreni program omogućuje učitelju slobodu da kao odgovoran i kompetentan stručnjak odabere aktivnosti koje smatra glazbeno korisnima za učenike. Ovaj tip programa obuhvaća obveznu jezgru, koja u novom programu uključuje slušanje i upoznavanje glazbe te dodatne sadržaje koji se biraju prema preferencijama nastavnika i učenika. Te slobodno odabrane aktivnosti mogu uključivati pjevanje (jer je to aktivnost koju učenici vole i koja je uvijek moguća), sviranje, glazbene igre, izradu glazbenih projekata, ples ili druge relevantne glazbene aktivnosti.

Odgoj i obrazovanje s ciljem razvoja interkulturnih kompetencija moraju biti temeljito provedeni na svim razinama. To podrazumijeva uspostavu određenih normi ponašanja, odnosa i komunikacije te poticanje individualne odgovornosti za globalne promjene. Već u najranijoj dobi i tijekom početka formalnoga obrazovanja bitno je uvoditi interkulturene koncepte kako bi djeca, kasnije mladi, mogli razvijati bogata iskustva s drugim kulturama te spriječiti netoleranciju i neprihvatanje drugačijih kultura i njihovih pripadnika. Školske institucije bi trebale uključivati sadržaje koji učenicima, ali i učiteljima približavaju kulturnu raznolikost i potiču interkulturni dijalog kako bi bolje razumjeli identitete drugih kultura, što bi doprinijelo tolerantnom suživotu i aktivnom međusobnom interakcijom.

Edukacijama za učitelje i odgojitelje pruža se prilika za obogaćivanje odgojno-nastavnoga procesa, što rezultira stjecanjem novih kompetencija i odgovornosti učenika prema vlastitoj kulturi, ali i prema drugim kulturama (Hercigonja, 2017).

Učitelj stoga treba dobro poznavati razne sadržaje iz područja tradicijske glazbe i biti kompetentan u tom području kako bi djecu mogao podučavati o istom. Zadatak učitelja na području Cetinske krajine je da približe djeci tradicijsku glazbu toga područja kako bi se očuvala tradicija i nematerijalna baština te kako bi se ona i dalje prenosila s generacije na generaciju.

9. Literatura

- Anderson, W. M., Campbell, P. S. (1996). *Multicultural perspectives in music education* (2. izd.). Reston, VA: Music Educators National Conference.
- Bezić, J. (1967-68). *Muzički folklor Sinjske krajine*. Narodna umjetnost 5-6, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb.
- Boras, M. P. (1986). *Folklorna glazba u Ljubuškom*, - na strojopisu. Split.
- Čačić-Kumpes, J. (1999). *Kultura, etničnost i obrazovanje: naznake o interakciji i perspektivi*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Eckstaedt, A. (2003). Klezmer, Russendisko, Balkangroove - Ansätze einer interkulturellen.
- Edwards, K. L. (1998), Multicultural music instruction in the elementary school: What can be achieved? *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 138, 62–82.
- Dobrijević G. (2011). *Poslovno komuniciranje i pregovaranje*. Beograd, Univerzitet Singidunum.
- Dobrota, S. (2012a). Povijesni razvoj interkulturalnog glazbenog obrazovanja. U: N. Hrvatić, A. Klapan (ur.). *Pedagogija i kultura: teorijsko-metodološka određenja pedagoške znanosti* (str 133-141). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Dobrota, S. (2002). Glazbena nastava u razrednoj nastavi, *Tonovi*, 40: 35-48.
- Dobrota, S. (2021.), Povezanost stavova prema djeci izbjeglicama, interkulturalnih stavova i preferencija prema glazbi svijeta – glazbeno-pedagoške implikacije, *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, Vol. XIX No. 1, 2021.
- Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. *Pedagoška istraživanja*, 7(1), 95-107. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/118372>
- Fra Soldo, J. A. (2011). *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću*. Ogranak Matice Hrvatske u Sinju.
- Gertsen, C. (1990). *Fjernt fra Danmark - Interkulturel kompetence i teori og praksis*. København: Samfundslitteratur.
- Gregurović, S. (2016.). Multikulturalizam u europskom kontekstu: dosezi i nesuglasja. *Migracijske i etničke teme*, Vol. 32 No. 3, 353-374.
- Hercigonja, Z. (2017). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija. *Socijalne teme : Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, Vol. 1 No. 4, 2017.

- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/11353>, posjećeno 22. siječnja 2024.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/multikulturalizam>, posjećeno 5. veljače 2024.
- Hrvatsko ministarstvo kulture i medija: Kulturna baština. [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)), posjećeno 22. siječnja 2024.
- Kymlicka, W. (2007). *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Legette, R.M. (2003). Multicultural Music Education Attitudes, Values, and Practices of Public School Music Teachers. *Journal of Music Teacher Education*, 13 (1): 51-59.
- Ott, T. (2011). Verstrickt in selbst gesponnene Bedeutungsgewebe Überlegungen zum „Interkulturellen“ in der Musikpädagogik. *AFS-Magazin, Musikpädagogik*, 32: 4-9.
- Piršl, E. (2002). Suradnja škole i nevladinih udruga u interkulturalnom odgoju i obrazovanju. U: *Međunarodni standardi, nacionalne politike i lokalni resursi u promicanju obrazovanja za ljudska prava*. Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Rajić, V. I Sablić, M. (2021). *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, Vol. 23. No. 4, 1293-1322.
- Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., Bašić, S. (2001), *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju: interdisciplinarni rječnik*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO, str. 7, 42, 149, 251, 542.
- Spitzberg, B. H. (2000). Issues in the development of a theory of interpersonal competence in the intercultural context, *International Journal of Intercultural Relation* Vol.13, br. 3/1989.
- Stojanović, A. (2008). Utjecaj multikulturalnog odgoja na vrijednosne orijentacije učenika. *Pedagoška istraživanja*. 5(2), 209-215. Preuzeto s http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174658, posjećeno 22. svibnja 2024.
- Škojo, T., Sesar, M. (2018). Proširivanjem glazbenih preferencija učenika prema interkulturalnom kurikulumu glazbene nastave. U: *20. pedagoški forum scenskih*

umetnosti Tematski zbornik Muzički identiteti, Petrović, M. (ur.). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu, 128-142.

- Škunca, M. (1991). *Glazbeni život Splita od 1860 do 1918*. Književni krug, Split
- Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2017). Tradicijska glazba srednjoeuropskih država i interkulturalni odgoj u osnovnoškolskoj nastavi glazbe. *Školski vjesnik*, 66 (1), 123-133. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/186834>
- Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62(1), 221-233.
- Vrcelj, S. (2005). *U potrazi za identitetom – iz perspektive komparativne pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo

Sažetak

U ovom diplomskom radu obrađivani su tradicijski napjevi Cetinske krajine. U uvodnom dijelu rada opisano je što je to multikulturalnost i interkulturalnost te zašto je važno da učitelj posjeduje multikulturalne i interkulturalne kompetencije. Danas živimo u multikulturalnom društvu i važno je djecu od rane dobi učiti poštivanju svoje, ali i tuđe kulture. Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju je ključan kako bi se ti ciljevi ostvarili. U nastavku rada opisana je tradicijska glazba i koje vrste tradicijske glazbe postoje. Prikazano je zašto je tradicijska glazba važna u nastavi Glazbene kulture te kako se tradicijska glazba Cetinske krajine može primijeniti u nastavi Glazbene kulture. Istaknuta je važnost njegovanja tradicije kako bi nove generacije znale običaje svojih predaka te kako se ti običaji ne bi izgubili nego se i dalje prenosili s generacije na generaciju. Napjevi Cetinske krajine do sada su se prenosili usmenom predajom s generacije na generaciju, ali kako se promijenio način života, tako se i ti napjevi više ne prenose i polako se zaboravljaju. U ovom radu navedeni napjevi su zapisani kako se ne bi izgubio taj dio glazbene baštine malih mjesta u Cetinskoj krajini.

Ključne riječi: tradicijska glazba, Cetinska krajina, interkulturalnost, multikulturalnost

MUSICAL HERITAGE OF CETINSKA KRAJINA IN TEACHING OF MUSIC CULTURE

Abstract

In this thesis, the traditional chants of Cetinska krajina are discussed. The introductory part of the paper describes what multiculturalism and interculturalism are and why it is important for a teacher to possess multicultural and intercultural competences. Today, we live in a multicultural society and it is important to teach children from an early age to respect their own culture as well as culture of others. An intercultural approach in education is crucial in order to achieve these goals. In the continuation of the paper, traditional music is described and what types of traditional music exist. It is shown why traditional music is important in the teaching of Musical Culture and how the traditional music of Cetinska krajina can be applied in the teaching of Musical Culture. The importance of nurturing traditions was emphasized so that new generations would know the customs of their ancestors and so that these customs would not be lost, but would continue to be passed on from generation to generation. Until now, the tunes of the Cetinska krajina have been passed down orally from generation to generation, but as the way of life has changed, these tunes are no longer transmitted and are slowly being forgotten. In this paper, the mentioned tunes are written down so that this part of the musical heritage of small towns in the Cetinska krajina is not lost.

Keywords: traditional music, Cetinska krajina, interculturalism, multiculturalism

Prilozi

- Slika 1. Diple, preuzeto sa stranice (20.3.2024.):
https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.metmuseum.org%2Fart%2Fcollection%2Fsearch%2F505113&psig=AOvVaw0SNiPIZEaeP_CWbLIMYvnf&ust=1711011606752000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBIQjRxqFwoTCKi4x4q9goUDFQAAAAAdAAAAABAE
- Slika 2. Gusle, preuzeto sa stranice (20.3.2024.):
<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fhr.wikipedia.org%2Fwiki%2FGusle&psig=AOvVaw2R1D4T0q6B2zIOeqlYQmbo&ust=1711011817231000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CBIQjRxqFwoTCIDb7-69goUDFQAAAAAdAAAAABAc>
- Slika 3. Notni zapis tradicijskoga napjeva svakodnevnice, transkripcija: Lara Ljubičić
- Slika 4. Notni zapis tradicijskoga napjeva za vjenčanja 1, transkripcija: Lara Ljubičić
- Slika 5. Notni zapis tradicijskoga napjeva za vjenčanje 2, transkripcija: Lara Ljubičić
- Slika 6. Nevjesta i pirničarke, slikano (10.2.2024.): privatna kolekcija kazivačice Dragice Golem
- Slika 7. Nevjesta igra kolo s jengama, slikano (10.2.2024.): privatna kolekcija kazivačice Dragice Golem

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lara Ljubić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra primarnog obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 12.7. 2024.

Potpis
Lara Ljubić

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA
U SPLITU**

Student/Studentica: Lara Ljubičić

Naslov rada: Glazbena baština Cetinske krajine u nastavi Glazbene kulture

Znanstveno područje: Interdisciplinarna područja znanosti

Znanstveno polje: Znanost o umjetnosti i Glazbena umjetnost

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/Mentorica rada: doc.dr.sc., Marijo Krnić

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): /

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): red. prof. dr. sc. Snježana Dobrota, doc. dr. sc. Marijo Krnić, dr. sc. Daniela Petrušić, asis.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 12. 7. 2024.

Potpis studenta/studentice:

Lara Lj